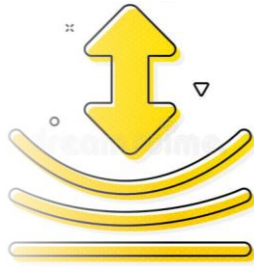

Trauma en veerkracht

Anton Horeweg,
Leerkracht (MSEN),
auteur div. onderwijsboeken

1

ACE

Adverse Childhood Experience

Anton Horeweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht.

2

ACE Study Adverse Childhood Experience <small>Bellotti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, G., Williams, G. J., Spitz, A.M., Edwards, V. M., et al. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The adverse childhood experiences (ACE) Study. American Journal of Preventive Medicine, 14, 213-8.</small>	Mishandeling/verwaarlozing
	Seksueel misbruik
	Ouders ernstig ziek/overleden
	Huiselijk geweld /(v)rechtscheiding
	Alcohol/ drugs misbruik van ouders
	Psychiatrische aandoening ouders
Ouder(s) in de gevangenis/ uit huisplaatsing	
Bedreiging met wapen	

Anton Horeweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht.

3

Wel aces, niet in de ACE-study

- Vluchteling
- Arbeidsmigrant
- Ernstig en langdurig gepest worden
- Armoede
- Corona pandemie
- Discriminatie/racisme
- Adoptie/pleegkind

Anton Horeweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht.

4

Aces onder kinderen (groep 7/8)*

- 45,4% ACE's meegemaakt
- 23,1 % één ACE
- 11,4 % drie of meer ACE's
- SO/SBO véél hoger!*

*Vink, R. e.a. (2016). *Ik heb al veel meegemaakt*. In: *Je kind/jongere/verlezen (ACE) bij leerlingen in groep 7/8 van het regulier basisonderwijs*. Leiden/Driebergen: TNO / Aqueo Jongeren & Samenleving.

** Carlson, S. S., Nakamura, E., Clark, C. L., Turley, M. B., Lane, N. A. & Perfact, M. M. (2013). Prevalence of adverse childhood experiences in school-aged youth: A systematic review (1990-2015). *International Journal of School & Educational Psychology*, DOI: 10.1080/21689803.2018.1548397

Anton Horeweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht.

5

Aces? Die komen bij ons niet voor

- 119.000 mishandelde kinderen/jongeren⁸
 - 23.600 pleegkinderen*
 - 3.000 adoptiekinderen*
 - 200.000 gezinnen met huiselijk geweld**
 - 405.000 kinderen/jongeren (KOPP/KOV).***
 - 221.000 kinderen/jongeren in armoede (2021). ****
- ⁸ Aqueo Foundation (2020).
^{*} Pleegzorg Nederland, (2018).
^{**} Factsheet huiselijk geweld, (2018).
^{***} Bron: Trimbos instituut <https://www.trimbos.nl/kennis/kopp-kov> (2021).
^{****} Bron: Armoedefonds.nl <https://tinyurl.com/fw57uir7> (2021).

Anton Horeweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht.

6

Mogelijke antwoorden

- Ik ben de enige
- Ik verdien dit
- Alle ouders doen zo
- Het is mijn schuld
- Ik schaam me
- Dit is overal zo

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

7

Van ACE naar psychotrauma*

ACE: ingrijpende gebeurtenis in je jeugd
Trauma: wond in je geest/psyche

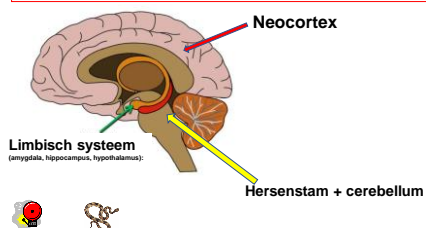
- ACE → trauma ongeveer 1/3

* Star en Lindauer (2012).
** Van der Kolk, B. (2016).
***Preadvertie van ingrijpende gebeurtenissen en PTSD-symptomen bij leerlingen (2023). Tijdschrift voor Orthopedagogiek, jrg. 60, 4, 49-56.
De tek: <https://limbo-stmweg.nl/wp-content/uploads/2023/02/2023-010-05108-108-13-14181817-actieschema-2023-05-14-2023-05-14-2023-05-14.pdf>
Pinaro, (2023). <http://www.pharoc.nl/nl/bestuur/soortbezoekers-klachteningen-statushouders-18-jarige-en-psyche-gezondheid>

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

8

Hoe ontstaat dit gedrag? (vereenvoudigd)

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

9

Window of Tolerance

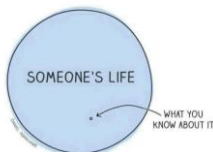

©Horweg, A. (2023) De trauma- en stressvolle school. Anders kijken naar gedrag. Houten: Lemniscampus

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

10

We oordelen vaak te snel

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

11

Wat helpt?

- Begrijpen waar de stress reacties vandaan komen
- Leren stress te reguleren (veerkracht versterken)*
- Mindfulness, sport, tijd in de natuur, gezonde voeding
- Steunende, gezonde relaties! (Invloed op neurologisch functioneren, hormoonregulatie, immuunsysteem).

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

12

Intern: Betekenisgeving aan ace/trauma

Bron: Dit is een verschrikkelijk boek met een gouden boodschap

Externe hulpbronnen kind

- Steunende volwassene
- Leefijdgenoten

Anton Horwieg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

13

14

Hulpbronnen kind

Interne hulpbronnen	Externe hulpbronnen
<ul style="list-style-type: none"> • Persoonlijke eigenschappen en vaardigheden • Betekenisgeving ace/trauma 	<ul style="list-style-type: none"> • Steunende volwassene • Vrienden

Anton Horwieg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

Hulpbronnen vervolg

Interne hulpbronnen	Externe hulpbronnen
<ul style="list-style-type: none"> • Persoonlijke kracht -Zelfregulatie (emoties, gedachten, gedrag) -Dankbaarheid -Vrijgevigheid -Vergevingsgezindheid -Compassie 	<ul style="list-style-type: none"> • Steunende volwassene • Vrienden

Anton Horwieg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

15

16

Veerkracht ontwikkelt zich in relatie!

- Maak kinderen bewust:
 - Wie kan ik vertrouwen?
 - Bij wie terecht voor hulp, steun of gezelligheid?
- Help kinderen nadenken over wie dat is (misschien zijn er zelfs meerdere personen)

Anton Horwieg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

Wat kun je doen:

- Er zijn voor kinderen;
- Kinderen helpen bij sociale contacten;
- Zorgen iedereen onderdeel is van de groep.

Anton Horwieg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

17

18

'Ergens bij horen telt misschien wel het meest voor ieder kind.'
Bruce Perry, 2021.

Anton Horrewig (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

19

Sociale verbondenheid creëren

- Stimuleer relaties tussen kinderen onderling
- Samenwerkingsopdrachten
- Energizers, spelletjes
- Complimentenspel
- Kringgesprekken
- Wisselende (tafel)groepen
- Samen plezier maken
- (Buiten) spelen
- Bewegen

Anton Horrewig (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

20

De volwassene:

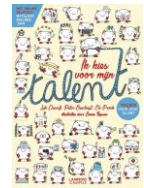
- biedt structuur en duidelijkheid
- is voorspelbaar
- blijft proberen contact te maken,
- laat merken dat hij/zij het kind ziet
- is eerlijk
- doet wat hij/zij belooft.
- schrikt niet van heftige emoties

Anton Horrewig (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

21

Sterke kanten ontdekken

- Trotsmuur
- Talentenkaartjes

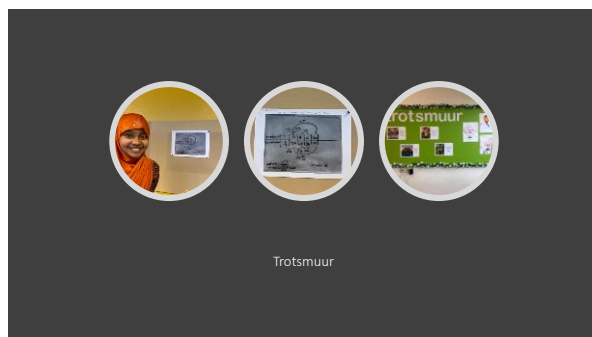

Anton Horrewig (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

22

Maak bewust (ik heb/ik kan/ik ben)

- Voorbeelden:
- Wat vind je belangrijk in je leven?
 - Waar ben je trots op?
 - Bij wie vind je steun?
 - Hoe betekenen jij iets voor anderen?
 - Waar ben je dankbaar voor?
 - Wat helpt je om je gedachten los te laten?
 - Ben je soms niet te streng voor jezelf?
 - Waar krijg je energie van?

23

24

Verwachtingen hoog houden

Bron: Rösken coaching

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

25

Safe places:
'Veilige plekken'
op school

* Stressballtjes, een plaid, schommelstoel, verstopstoel, mugt-speler met rustige muziek, eenvoudig werk, tekenvel, mini trampoline, enz.

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

26

www.emotieboeken.nl

Traumacenter logboeken

27

Wat helpt? Bespreekbaar maken.

Kinderen/jongeren hebben geen referentiekader

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

28

Bespreekbaar maken helpt

47% twijfelt of dit kan*
Ruim 11% denkt van niet

*C. Hoefsagels, S. Onrust, M. van Rooijen, H. Jonkman, A. van Spanje-Hennes, L.D. Breeman, Changing the classroom climate to lower the threshold for child abuse and neglect self-disclosure: a non-randomized cluster controlled trial, *Children and Youth Services Review* (2021), doi: <https://doi.org/10.1016/j.chy.2021.105436>

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

29

Waarom vertellen kinderen/jongeren niets?

- Niemand om in vertrouwen te nemen
- Niemand zal me geloven
- Geen vertrouwen in anderen
- Loyaliteitsconflict
- Schaamte
- Bedreiging

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

30

Als ik het vertel

- word ik uit huis geplaatst
- maakt X mijn moeder/zusje/mij/huisdier dood
- moet mijn vader naar de gevangenis
- worden mijn ouders verdrietig
- maak ik ons gezin stuk
- moet ik in een weeshuis
- Ben ik een rotkind

• Biscini, I & De Jong, A. (2017). Als je het vertelt dan... Verbalen dreigementen aan het adres van slachtoffers van seksuele misbruik. *EMDR Magazine* 15, 2020, p. 30-37.

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan verkrachting

31

Aan wie wordt 'onthuld'?

- Vriend(in)
- Leraren
- Anderen

Ik ga het vertellen!

Het recht om te vertellen is een grondrecht. Het is niet van jou. Het is van ons.

- Jambre, C., Othman, G., Lucas, S., Trindberg, N., & Benson, S. (2017). Disclosure of Child Physical Abuse and Perceived Adult Support among Swedish Adolescents. *Child Abuse and Neglect*, 20(2), 431-444. <https://doi.org/10.1016/j.chab.2016.12.003>
- Schaffingerhout, R., & Ramackers, C. (2016). *Scholenonderzoek: Kinderbescherming 2016*. Retrieved from <http://www.mind-therapie.nl/wordpress/wp-content/uploads/2016/05/2016-257977.pdf>
- C. Bradbury, S. Cervoni, M. van Rooyen, H. Jordan, A. van Spanghe-Hoens, L.D. Breeman, Changing the classroom climate to lower the threshold for child abuse and neglect self-disclosure: a non-randomized cluster controlled trial. *Children and Health Services Review* (2013), doi: <https://doi.org/10.1016/j.chsr.2013.10.009>

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan verkrachting

32

Aanbeveling Augeo Jongeren taskforce*

- *Zorg dat ieder kind informatie krijgt over zijn recht op een geweldloze opvoeding.*
- *De meest logische plek om alle jongeren te bereiken is op school!*

*Pluizen over wat je thuis meemaakt. Een verslag van onderzoeken en onderzoeken van de Augeo Jongeren Taskforce 2013-2018. <http://www.augeo.nl/media/181119-Pluizen-over-wat-je-thuis-meemaakt.pdf>

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan verkrachting

33

'Als kind had ik nooit door wat de ernst was.'

Jason Bhugwandass

Pluizen over wat je thuis meemaakt. Een verslag van onderzoeken en onderzoeken van de Augeo Jongeren Taskforce 2013-2018. Augeo Jongeren Taskforce.

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan verkrachting

34

'Als kind wist ik niet dat ik mishandeld werd, misbruikt en verwaarloosd werd, geestelijk mishandeld werd. Voor mij was het gewoon en vooral ik wist zeker dat het allemaal mijn eigen schuld was.'

'Als ik deze boeken als kind gelezen zou hebben zou ik begrepen hebben dat het helemaal fout was wat mij allemaal overkwam.'

Angélique van Duursen, auteur van o.a. *Het duivelskind*.

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan verkrachting

35

...ik heb namelijk heel lang gedacht dat wat ik thuis meemaakte, mijn schuld was en daar heb ik best lang last van gehad.'

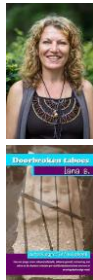
Kim van Laar, directeur Team-Kim.

Anton Horrevorts (2023). Niet jouw schuld! Werken aan verkrachting

36

Ik wilde dat ik dit geweten had, voordat ik dit allemaal meegemaakt en verwerkt had. Dat ik geweten had dat ik niet de enige was. (p89)
Vicky Bergman, auteur Doorbroken taboes.

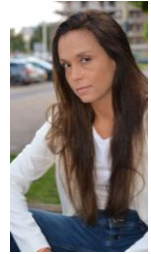

Anton Horwag (2022). Niet jouw schuld! Werken aan weerkracht

37

'Ik heb zelf heel lang geworsteld met schuld- en schaamtegevoelens door wat ik jaren lang in de danswereld mee maakte, ik had graag willen weten dat ik dit niet als enige doorging en dat het niet mijn schuld was. Ik had dit boek graag als kind willen lezen.'*

Kim Koumans, professioneel Danseres & Choreografe
 #dossierdansmisbruik #dancemetoo #dansenvoorjeleven

Anton Horwag (2022). Niet jouw schuld! Werken aan weerkracht

38

'... dan weet je ook niet dat het niet normaal is. Je voelt je ontzettend verdrietig en eenzaam en angstig.

Deze boeken had ik zo graag als kind willen lezen want dat had ik mijn intuïtie en mijn identiteit misschien niet zo verloren.'*

Nina Blom, auteur Je bent een verschrikkelijk kind.

* Bedoeld worden: 'Dit is een verschrikkelijk boek met een gouden boodschap'. En 'Niet jouw schuld.'

39

Hoe help je?

Ga in gesprek met de groep en stel de volgende vragen:

- Wat heb jij gedaan wat je spannend vond? Hoe voelde jij je daarna?
- Wat zou je heel graag willen doen, maar vindt je nu nog een beetje eng?
- Wat is het ergste wat er kan gebeuren?
- Waarom vind je het belangrijk dat te doen?
- Wie kun je om hulp vragen?

Bron: Het Klokhus Master je mind

Anton Horwag (2022). Niet jouw schuld! Werken aan weerkracht

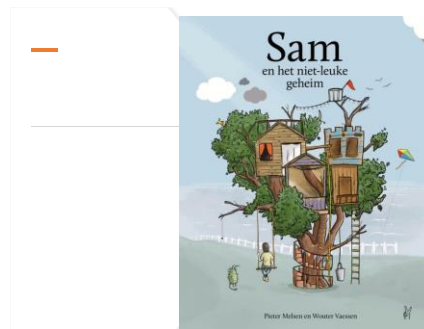
40

Hoe? Groep 1 en 2

Anton Horwag (2022). Niet jouw schuld!

41

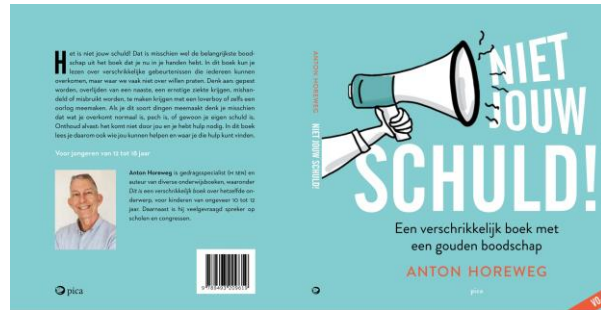

42

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

43

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

44

www.hulpbijkindermishandeling.nl en www.kindzoekthulp.nl

45

Voor kinderen

Hoe word je een Master in optimisme?

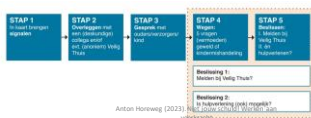
Hoe word je een Master in vriendschappen?

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

46

Bespreken op school

- Gedegen voorbereiding
- Gesprek in team
- Gesprek met directie, afdelingsleider, zoco
- Inlichten ouders (?)
- Zelf boek eerst lezen
- Op de hoogte van Meldcode

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

47

Hoe ga ik dan die gesprekken aan?

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

48

Tot slot

- Belangrijkste voor de leraar: steun geven
- Belangrijkste voor leerling: Niet jouw schuld!
- Bespreekbaar maken geeft referentiekader
- Bespreekbaar maken draagt bij aan disclosure
- Als jij het niet doet, wie dan wel?

Anton Horweg (2022). Niet jouw schuld!

49

50

Anton Horweg (2018) De Traumasensitieve school

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

51

Meer lezen over de Meldcode?
www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/meldcode

Meer over dit onderwerp, speciaal voor leraren in het po: korte video's van Centrum Seksueel Geweld, Ivo Bicanic legt daarin meer uit over het onderwerp seksueel misbruik.
<https://tinyurl.com/tsg-playlist>

Copyright © 2020. Uitgeverij Pica. Hkzaam! Alle rechten voorbehouden | www.uitgeverijpica.nl
 Hoor bij: Dit is een verspreidbaar boek. Met een gouden boodschap. ISBN 9789493209560

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

52

Lezing of studiedag op jouw school?

Studiedag(deel), training of lezing bij jou op school?

[Info@het.aandbid.org](mailto:info@het.aandbid.org)
<https://aandbidprobleemoplossing.nl/conferentiavoorlezingen/>

Anton Horweg (2023). Niet jouw schuld! Werken aan veerkracht

53